

Facts & Figures: jongeren en de doodstraf

Hoe groot is de steun voor een herinvoering van de doodstraf bij jongeren in Vlaanderen ?

Ooit vormde de doodstraf in vele landen een onmisbaar onderdeel van de macht van de overheid. Vandaag is deze straf in het grootste deel van de Westerse wereld – met uitzondering van de Verenigde Staten – bij wet verboden en wordt ze beschouwd als een ernstige schending van de rechten van de mens. In België werd de doodstraf uiteindelijk pas in 1996 officieel afgeschaft, maar op dat moment was ze eigenlijk al lang niet meer in gebruik. De laatste executie in België vond plaats op 8 augustus 1950, toen de Duitse oorlogsmisdadiger Philipp Schmitt werd terechtgesteld.

Volgens heel wat auteurs sluit de afschaffing van de doodstraf logisch aan bij een breder proces van culturele verandering dat al twee eeuwen bezig is in Europa (zie Garland, 2011). Een proces dat gekenmerkt wordt door een steeds grotere intolerantie ten opzichte van alle vormen van lichamelijk geweld, grotere gevoeligheid voor de pijn van anderen en aandacht voor mensenrechten. Met andere woorden, een groeiende humanisering en beschaving. De Belgische criminologen Claes en Daems (2005) wijzen er echter op dat vele Europese staten de doodstraf vrij ‘geruisloos’ hebben kunnen afschaffen, zonder al te veel publieke aandacht of debat. Dat kan volgens hen ook wijzen op onverschilligheid en gebrek aan interesse bij de publieke opinie in het relatief stabiele naoorlogse West-Europa, eerder dan een echt moreel engagement tegen de doodstraf. Dit zou eveneens betekenen dat de publieke opinie over de doodstraf vrij snel kan veranderen indien een hernieuwde noodzaak aangevoeld wordt. In dat opzicht is het interessant dat studies hebben vastgesteld dat de steun voor de doodstraf in 1996, ten tijde van de zaak Dutroux, plots enorm steeg (zie Hessing, de Keijser, Elffers, 2003).

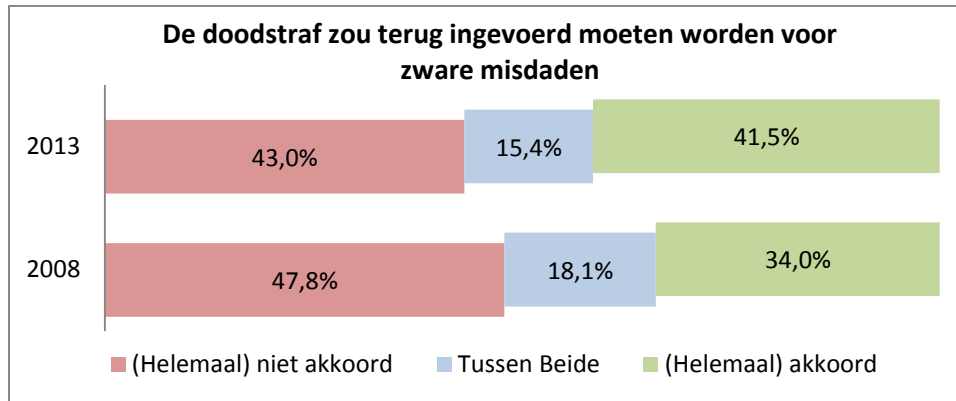
In welke mate bestaat er steun voor de herinvoering van de doodstraf bij jongeren in Vlaanderen? Daarover is weinig geweten. In het jaar 2002 organiseerde de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel een schriftelijke survey bij 1769 jongeren tussen 14 en 18 jaar uit het Vlaamse Gewest. Daaruit bleek toen dat één derde van hen er niets op tegen had als de doodstraf terug ingevoerd zou worden voor zware misdaden¹. De steun voor een herinvoering van de doodstraf onder jongeren lijkt daarmee niet substantieel te verschillen van de steun in de algemene Vlaamse populatie. In een telefonische bevraging uit 2006 bij een duizendtal inwoners van het Vlaams Gewest (15 jaar en ouder) werden gelijkaardige percentages gevonden². Ongeveer 32% was het eens met een herinvoering van de doodstraf.

¹ http://socipc1.vub.ac.be/torwebdat/publications/t2004_20.pdf

² http://www.vlaamsvredesinstituut.eu/sites/vlaamsvredesinstituut.eu/files/files/reports/vrede_in_vlaanderen.pdf

In de JOP-monitors II (2008) en III (2013) gaven respectievelijk 2419 en 2017 jongeren tussen 14 en 25 jaar via een post-enquête hun mening over de volgende stelling: De doodstraf zou terug ingevoerd moeten worden voor zware misdaden. Beide steekproeven werden op toevallige wijze getrokken uit het rijksregister en achteraf 'gewogen' naar leeftijd, geslacht en onderwijsvorm/opleidingsniveau.

Figuur 1: Opinie over de doodstraf bij 14- tot 25-jarigen in JOP II (2008, N=2475) en JOP III (2013, N=2069)

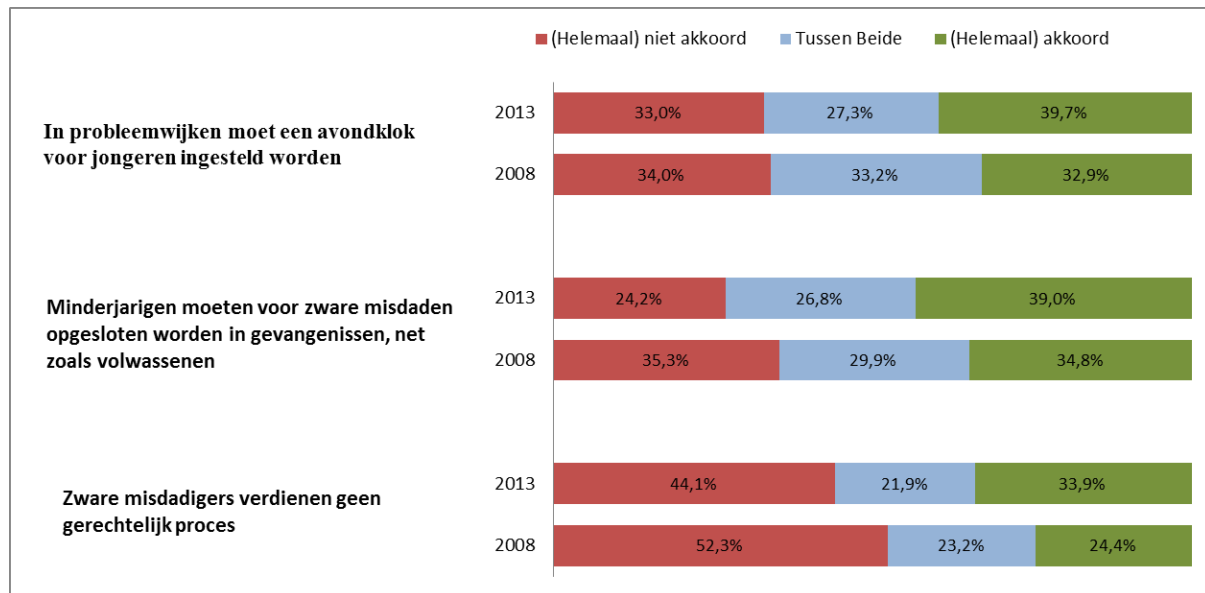
Uit figuur 1 blijkt dat ongeveer één derde van de jongeren in 2008 aangaf (helemaal) akkoord te gaan met een herinvoering van de doodstraf voor zware misdaden. Dit komt ongeveer overeen met de cijfers die gevonden werden in de TOR-enquête uit 2002 en de telefonische bevraging door het Vlaams Vredesinstituut in 2006. In de laatste JOP-monitor, stijgt dat percentage echter vrij substantieel. In 2013 geeft maar liefst 41,5 % van de bevroegde 14- tot 25-jarigen aan akkoord te gaan met de herinvoering van de doodstraf voor zware misdaden. Zelfs indien we rekening houden met een foutenmarge van 2 tot 3 percentagepunten – eigen aan steekproeven van deze omvang – blijft dit een aanzienlijk percentage.

Is de steun voor de herinvoering van de doodstraf nu werkelijk zo groot onder Vlaamse jongeren? De cijfers vragen om een genuanceerde interpretatie. De voorgelegde stelling is vrij algemeen en abstract. We weten niet welke 'zware misdaden' de respondenten voor ogen hebben bij het beantwoorden van de vraag. Uit onderzoek blijkt dat de steun voor de herinvoering van de doodstraf doorgaans lager is wanneer men concrete cases voorlegt en wanneer de respondenten over meer informatie beschikken (vb. over de werking van justitie, over de aard van het misdrijf, over de persoon van de dader etc.). Een algemene opinie is met andere woorden niet noodzakelijk hetzelfde als een geïnformeerd oordeel. Ook de stijging van de steun tussen 2008 en 2013 vraagt om een genuanceerde interpretatie. We beschikken slechts over twee afzonderlijke metingen bij verschillende steekproeven. Dit is niet voldoende om sterke uitspraken te doen over een eventuele stijging in de gehele populatie van Vlaamse jongeren. Zoals we hierboven reeds illustreerden aan de hand van de zaak Dutroux, kan de publieke steun voor de doodstraf bovendien sterk schommelen in functie van de actualiteit. Tijdens de afname van de enquête in het voorjaar van 2013 vond bijvoorbeeld de assisenzaak tegen Kim De Gelder plaats. Anderzijds waren er voorafgaand aan de afname in 2008 ook enkele geruchtmakende zaken, bijvoorbeeld deze tegen Hans Van Themsche (2006-2007). Het is niet duidelijk in welke mate deze gebeurtenissen de cijfers hebben beïnvloed.

Uit figuur 2 blijkt dat ook de steun voor andere 'repressieve' maatregelen in de aanpak van criminaliteit gevoelig gestegen is tussen 2008 en 2013. Ook bij deze stellingen dienen uiteraard

dezelfde kanttekeningen gemaakt te worden. Ook hier beschikken we slechts over twee afzonderlijke metingen. Dat is te weinig om met zekerheid te spreken over een tendens naar meer repressiviteit bij Vlaamse jongeren.

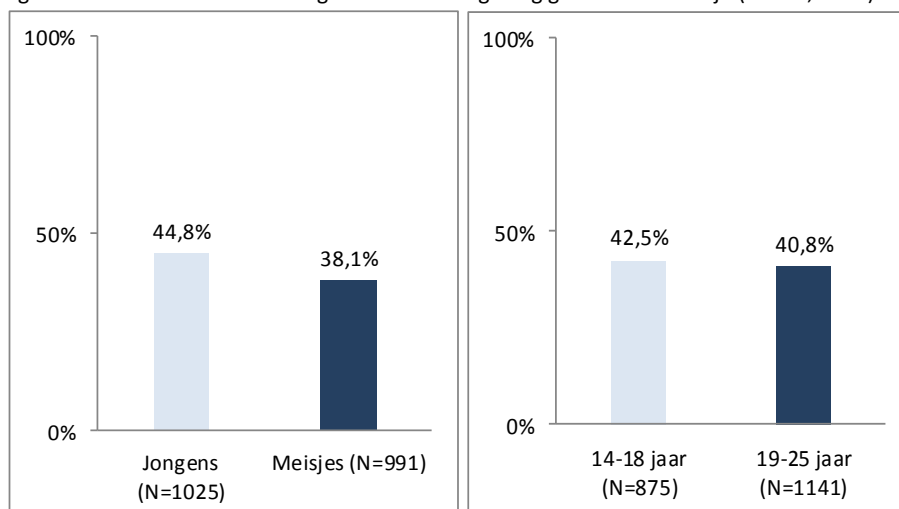
Figuur 2: Steun voor repressieve maatregelen in de strijd tegen criminaliteit bij 14- tot 25-jarigen in JOP II (2008, N=2475) en JOP III (2013, N=2069)

Bij welke jongeren is de steun voor de doodstraf groter?

Om deze vraag te beantwoorden gebruiken we de meest recente gegevens uit de JOP-monitor III (2013) en gaan we na in welke mate het percentage jongeren dat (helemaal) akkoord gaat met de herinvoering van de doodstraf voor zware misdaden verschilt naargelang geslacht, leeftijd, laatst gevolgde opleidingsvorm en politieke voorkeur.

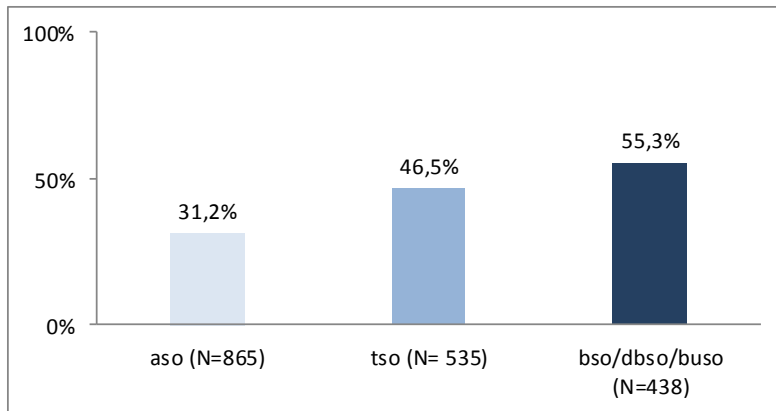
Figuur 3: Steun voor herinvoering doodstraf naargelang geslacht en leeftijd (JOP-III, 2013)

Uit figuur 3 blijkt dat er onder jongens opmerkelijk meer steun is voor de herinvoering van de doodstraf dan onder meisjes. Deze geslachtsverschillen zijn statistisch significant. De verschillen naargelang leeftijd zijn eerder klein en niet statistisch significant. Verder ligt de steun voor de herinvoering van de doodstraf bij zware misdaden opvallend lager bij jongeren die les volgen in het

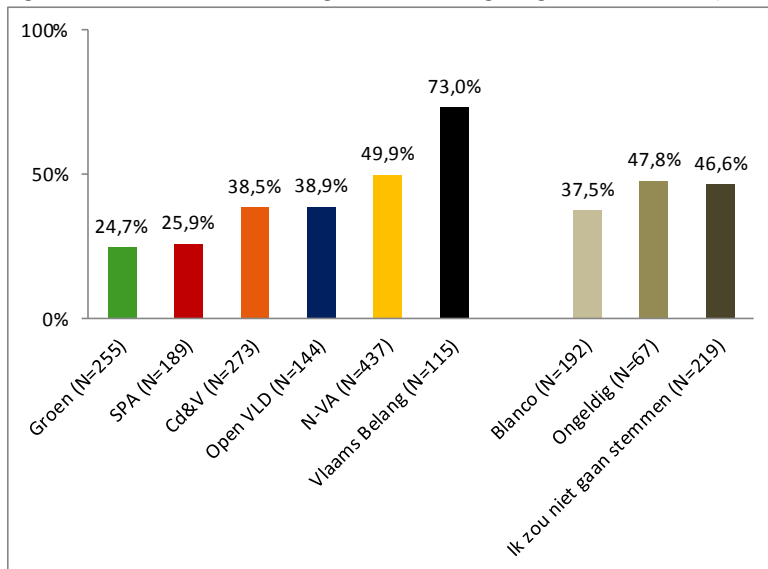
ASO (of daarin afgestudeerd zijn) dan bij jongeren uit het TSO en BSO (zie figuur 4). Van de jongeren die les volgen in het beroepsonderwijs (of daar ooit afgestudeerd zijn) is meer dan helft voorstander van een herinvoering van de doodstraf voor zware misdaden.

Figuur 4: Steun voor herinvoering doodstraf naargelang laatst gevolgde opleidingsvorm (JOP-III, 2013)

Niet geheel onverwacht hangt de houding tegenover de doodstraf ook significant samen met de politieke voorkeur van jongeren. De steun voor een herinvoering ligt opvallend hoger bij jongeren die voor rechtse partijen willen stemmen. Het is interessant om vast te stellen dat de steun ook vrij hoog ligt bij jongeren die ongeldig zouden stemmen bij de volgende verkiezingen, alsook bij jongeren die liever helemaal niet zouden willen gaan stemmen. Dit laatste suggereert dat een positieve houding tegenover de herinvoering van de doodstraf allicht ook samenhangt met een gebrek aan vertrouwen in de politiek, of met een gevoel van politieke machteloosheid.

Figuur 5: Steun voor herinvoering doodstraf naargelang de stemintentie (JOP-III, 2013)

2.2 Referenties

Claes, E. & Daems, T. (2005). De doodstraf: Amerika versus Europa. *Karakter: tijdschrift van wetenschap*, 9, pp.25-27

Hessing, D. J., de Keijser, J. W. & Elffers, H. (2003). Explaining Capital Punishment Support in an Abolitionist Country: The Case of the Netherlands. *Law and Human Behavior*, 27(6), pp.605-622

Garland, D. (2011). Wat is er met de doodstraf gebeurd ? Justitiele Verkenningen, 37(1), pp.11-30.